

DDR-roman Brigitte Reimann vertaald en zonder censuur

Boeken - 1 maart 2024 - Auteur: Karolien Berkvens

Dat de roman *Die Geschwister* van Brigitte Reimann zestig jaar na verschijnen nu alsnog in het Nederlands is vertaald, heeft alles te maken met een recente, spannende ontdekking.

Op een ochtend stuiten een paar bouwvakkers in een bezemkast op een beduimd pak papieren. Ze laten hun blik er net lang genoeg op rusten om deze vondst niet zomaar in de vuilnisbak te kieperen en blijken zo de weg te openen voor de (internationale) herontdekking van een gevierd maar vergeten auteur uit de DDR. Zoals dat vaker geldt voor ietwat ongeloofwaardige anekdotes, is ook deze waar gebeurd.

Hoyerswerda ligt in het oosten van Duitsland en vormde ooit het toonbeeld van een socialistische stad; de arbeiders werkten in de nabijgelegen bruinkoolfabriek en woonden in rap uit de grond gestampte flatgebouwen, *Plattenbauten*. Onder hen was schrijfster Brigitte Reimann, die om ideologische redenen ook in de fabriek werkte en tevens een groepje schrijvende voormannen, monteurs en stokers begeleidde.

Zelf schreef ze in Hoyerswerda onder meer de bestseller 'Die Geschwister', waarvan het handgeschreven manuscript in die bezemkast zowel de dood van de schrijfster als de ondergang van het socialisme ruimschoots overleefde. Onlangs werd het boek voor het eerst vertaald in het Nederlands (en Engels).

Brigitte Reimann (1933-1973) was een gevierd auteur in de DDR. Ze schreef jeugdboeken, hoorspelen en romans en ontving meerdere literaire prijzen. Ook haar postuum gepubliceerde dagboeken konden rekenen op een groot publiek, in 1999 verscheen hiervan bij De Geus een Nederlandse uitgave ('Ik heb nergens spijt van'). In november 2023 publiceerde diezelfde uitgeverij 'Mijn broer en ik' in een vertaling van Jantsje Post en Marianne van Reenen.

In 'Mijn broer en ik' is de 24-jarige Elisabeth Arendt aan het woord, die er alles aan wil doen om haar lievelingsbroer Uli ervan te weerhouden de DDR te verruilen voor een 'beter' leven in de Bondsrepubliek. Elisabeth is schilder, Uli ingenieur. Het is 1961 en ze brengen de paasdagen door bij hun ouders. Hun oudere broer

Konrad is er niet bij, want die vertrok jaren eerder al naar het Westen.

Elisabeth, zeker niet blind voor de tekortkomingen van de Oost-Duitse staat, gelooft evenwel dat het socialisme het juiste antwoord is op het terreurbewind van de nazi's, en dus moet iedereen zijn best doen voor deze nieuwe maatschappij. Dat Konrad een 'overloper' is, kan ze moeilijk verkroppen, maar dat ook Uli weg wil, is ronduit onverdraaglijk.

Uli, met wie ze Hans en Grietje speelde in de studeerkamer van hun vader, met wie ze in de hongerzomer na de oorlog op zoek ging naar eten, Uli, met wie ze kan dansen en discussiëren en die haar misschien wel beter kent dan haar vriend Joachim. Maar het is die Uli, die zich 'een gevangene achter tralies van domheid en bureaucratie' voelt.

Voor dit boek putte Brigitte Reimann rijkelijk uit haar eigen leven. Ze werd geboren in de zomer van het *Schicksalsjahr* 1933, toen de nazi's net een halfjaar aan de macht waren. Als oudste van vier kinderen groeide ze op in een burgerlijk milieu in het stadje Burg (Saksen-Anhalt) en toen ze op haar veertiende herstelde van polio, besloot ze schrijfster te worden. Haar eerste publicatie volgde toen ze 17 was.

Haar werk vond vrijwel direct gretig aftrek. Reimann trof de *Nerv der Zeit*, ze had een scherp observatievermogen, was intelligent en vooral niet bang. Ze zag dat wat er in haar familie gebeurde - een van haar eigen broers vertrok naar het Westen - heel veel families in de DDR bezighield en durfde daar kritisch over te schrijven.

In dat opzicht was de eerste publicatie van 'Die Geschwister' in 1963 al een klein wonder. Het ongecensureerde manuscript uit de bezemkast laat zien dat Reimann op last van het ministerie van Cultuur passages heeft moeten schrappen en afzwakken, maar ook bij de eerste verschijning bleef de strekking van het verhaal overeind.

Elisabeth en Uli zijn geen van beiden dogmatisch. Reimann doorspekt hun discussie over de kloof tussen ideaal en werkelijkheid, tussen loyaliteit en zelfontplooiing met humor en laat beide personages twijfelen en schipperen.

Het boek werpt een frisse blik op de DDR en daarnaast zet Reimann met Elisabeth een sterk, vrouwelijk personage neer, dat zich weert tegen de paternalistische mannen in haar omgeving. Als Elisabeth een professionele aanvaring heeft met een oudere schilder, die haar vervolgens als 'intellectuele hoer' bestempelt, dient ze hem dapper van repliek en weet ze het conflict in haar voordeel te beslechten.

Zelf ziet ze daarin vooral een bewijs dat socialistische partijleden wel degelijk van hun fouten willen leren.

(Overigens richtte de censuur zich ook op de 'ongetemde' stijl van Reimann, zo werd Elisabeths 'Männermordtaille' vervangen door een taille, 'die je met twee handen zou kunnen omvatten'.)

Brigitte Reimann dronk wodka, trouwde vier keer en ging met rood gestifte lippen naar de bruinkoolfabriek. Ze was wars van conventies, uit haar gepubliceerde (en geroemde) dagboeken spreekt een levenslust, die doorgaans alleen mannen toegedicht werd.

Na het gewelddadige neerslaan van de [Praagse Lente](#) in 1968 verloor ze definitief haar vertrouwen in het socialisme en begon ze te werken aan haar nooit voltooide en postuum verschenen magnum opus Franziska Linkerhand.

Reimann leefde weliswaar intens, maar veel te kort. In 1973, op haar 39e, stierf ze aan borstkanker. Een jaar voor haar dood schreef ze in een brief aan een oude schoolvriendin:

Es war einmal eine Schriftstellerin, die zu früh und zu viel Erfolg hatte, manchmal hungerte und manchmal wahnsinnig viel Geld verdiente, einen Haufen Orden bekam und so ziemlich alle Literaturpreise, die hierzulande verliehen werden, an eine Große Sache glaubte und an einer Großen Sache zweifelte, [...] und die mal ganz unten und mal ganz oben war, mit berühmten Malern und Literaten verkehrte und als Hilfsschlosser in der Brigade im Braunkohlenkombinat arbeitete, kurzum: es war einmal, und es war gut so, und auch das Schlimme und Dreckige war in seiner Art gut.

Er was eens een bezemkast en een groepje bouwvakkers, *und es war gut so.*

Dit is een artikel gedownload via [duitslandinstituut.nl](https://www.duitslandinstituut.nl).

Artikel:

<https://www.duitslandinstituut.nl/artikel/58333/ddr-roman-brigitte-reimann-vertaald-en-zonder-censuur>